

Branka Brujić (1931-2020)

Svakim konačnim odlaskom onih koji su posvetili život filozofiji pitanje smisla bitka postavlja se još više zadaćom bezuvjetne odgovornosti čovjeka spram mišljenja. Od Platona i njegovog dijaloga *Fedon* do Schopenhauera, smisao filozofije određuje se težnjom spram smrti (*melete thanataou*). No, smrt nije pukom granicom između dva svijeta, pojavnoga i idejnoga, već ispunjenje mjere konačnosti kao egzistencijalnoga iskustva vremena. U slučaju autentičnosti života osobe kojoj je strast za filozofijskim pozivom bila veća od svih drugih duhovnih avantura, i sama se smrt čini događajem koji stvari mišljenja podaruje novo svjetlo. Branka Brujić bila je uistinu osoba utjelovljene brige za mišljenjem, kojoj se filozofiranje kao živa prisutnost u kazivanju temeljnih ideja zapadnjačke metafizike u njezinom odvijanju povijesnoga lutanja i traganja za smislom već u mladosti otvorilo kao problem: kako opravdati sintezu mišljenja i zbilje vlastitim životom, spekulativno i etički čistim, bez kompromisa s izazovima i kušnjama različitih posrnuća u efemerno i puko aktualno što filozofiju prati od njezina iskona do suvremenosti? Tko je strog i odgovoran spram vlastita mišljenja, taj kroči životom dostojanstveno i predano spram svijeta, znajući već uvijek da je u ovome jedinstvenome i neponovljivome događaju života i mišljenja susret s *Drugim* vrijedan nadilaženja svake etičke ravnodušnosti. Branka Brujić bila je u tome nesvodivo autentična, čak do te mjere da iz gotovo neshvatljiva razloga nije iza sebe ostavila ni jednu jedinu napisanu knjigu, monografiju. Nije potrebno ovdje posebno isticati da je napisala niz iznimno poticajnih studija i rasprava o Heideggeru, Scheleru, Marcuseu i Sutliću, u časopisima poput *Filozofskih istraživanja*, *Synthesis philosophica* i *Političke misli*; u nekim zbornicima su njezini tekstovi više negoli zamijećeni zbog

snage izričaja i misaone preciznosti. Otrgnuti zaboravu ove tekstove u formi knjige nužno je i zbog toga što nadolazeće generacije filozofijski usmjerenih u Hrvatskoj moraju imati uvid u djelovanje onih koji su utemeljivali fakultete i institute na kojima se poučavala filozofija i razvijao duh slobode i stvaralačke neovisnosti u nedavnoj povijesti.

Rođena je 28. srpnja 1931. godine u Zagrebu. Studirala je filozofiju i diplomirala na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a doktorirala je na ondašnjem Fakultetu političkih nauka Sveučilišta u Zagrebu 27. prosinca 1973. godine, obranivši disertaciju pod naslovom *Kritička teorija društva H. Marcusea i povijesno mišljenje*. Bila je stipendistica Humboldtove zaklade te je boravila akademske godine 1976./1977. na Sveučilištu u Kölnu kod uglednog filozofa Karl-Heinza Volkmann-Schlucka, a 1988. godine boravila je na Sveučilištu u Kölnu kod filozofa Richarda Wissera. Bila je dugogodišnja članica Hrvatskog filozofskog društva i njegova predsjednica od 1985. do 1987. godine, isto tako i članica savjeta časopisa *Synthesis philosophica* od 1986. do 1991. godine, potom članica Hrvatskog politološkog društva i međunarodnog filozofskog Društva Maxa Schelera. Usto, bila je među prvim članovima Udruge za promicanje filozofije i članica savjeta časopisa *Prolegomena*.

Kao dugogodišnja profesorica na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, svoje impresivno predavačko umijeće podarila je ponajprije generacijama studenata koji su u njezinom načinu kazivanja o mišljenju temeljnih mislioca Zapada (od Aristotela, Kanta, Hegela, Marxa, Heideggera, Schelera i Marcusea) prepoznali strogost izvodenja pojmovno-kategorijalnih sklopova nužnih za tumačenje mislioca, ali ujedno uvidjeli koliko je za razumijevanje suvremenosti bitno otvoriti problem nadilaženja tradicionalnih disciplinarnih granica u filozofiji. U okviru kolegija "Politička antropologija" postalo je razvidno da se susret filozofijskoga razumijevanja biti čovjeka u znanstveno-tehničko doba ne može ostaviti bez problematiziranja i onoga što je još mladi Marcuse u svojem doktoratu otvorio kao svojevrсну aporiju mišljenja: kako misliti unutar onto-teologijskoga ustrojstva metafizike ako se već nakon Marxa pokazuje temeljnim pitanjem radikalna promjena onoga što je do danas ostalo prijepornim, a to je tvorba autentične ljudske zajednice s onu stranu građanskoga društva i političke države? Branka Brujić prevela je s engleskoga jezika dvije Marcuseove knjige, koje pripadaju njegovu kasnome mišljenju – *Kraj utopije / Esej o oslobođenju* (Stvarnost, Zagreb 1978) i *Čovjek jedne dimenzije* (V. Masleša, Sarajevo 1989) – i s njemačkoga jezika Marcuseov znameniti rani spis *Hegelova ontologija i teorija povijesnosti* (V. Masleša, Sarajevo 1981). Njezini prijevodi Marcusea bili

su popraćeni pogovorima u kojima je jasno i kompetentno obrazlagala njegova filozofijska stajališta, dovodeći ih u svezu s Heideggerom i Marxom, te istodobno pokazujući granice ovog mišljenja koje se “danas” nedostavno poznaje i kao da je palo u zaborav pred novijim probojem filozofijskih orijentacija od francuskoga poststrukturalizma osobito, pa sve do neomarksizma i teorijske psihoanalize. Dodajmo ovome da je uz Vanju Sutlića, Davora Rodina, Antu Pažanina, Zvonka Posavca i Borisa Hudoletnjaka na zagrebačkoj politologiji imala vidno mjesto u promicanju filozofijskoga diskursa suvremenosti 1970-ih i 1980-ih godina. Bilo je to plodotvorno misaono razdoblje kada su se njihovom zaslugom u prostorima Lepušićeve 6 u Zagrebu odvijali brojni simpoziji i konferencije, kolokviji i okrugli stolovi o knjigama suvremenika i prijevodima klasičnih i modernih autora od Aristotelove *Metafizike*, Marxovih *Filozofsko-političkih spisa*, rasprava i polemika o rehabilitaciji filozofije prakse, o filozofiji politike i političkome mišljenju, do gostujućih predavanja uglednih svjetskih mislilaca poput Jürgena Habermasa, Rüdiger Bubnera, Jean-Luca Nancyja itd.

Branka Brujić prilazila je cjelovito i sustavno stvari mišljenja, pokazujući ustrajnu da je njezina usmjerenost ponajprije ona koja u razlici spram metafizičkih sustava njemačke spekulativne dijalektike s vrhuncem u Hegela nastoji otvoriti Heideggerovo mišljenje *dogadaja* (*Ereignis*) i ono koje je u 20. stoljeću u nas najprodornije artikulirao Vanja Sutlić kao povijesno mišljenje u svoje dvije prekretnne knjige *Bit i suvremenost* iz 1967. godine i *Praksa rada kao znanstvena povijest* iz 1974. godine. Nema nikakve dvojbe da je kao Sutlićeva učenica i ona koja se razvijala unutar njegova misaonoga kruga u svim aspektima pokušavala ujedno vjerodostojno zagovarati i tumačiti njegove filozofijske postavke, ali i otvarati prostor drukčijem mišljenju. Kada smo 2005. godine zajedno s Brankom Despotom organizirali u okviru djelatnosti časopisa za teoriju, kulturu i vizualne umjetnosti *Tvrđa* znanstveni skup posvećen 80. obljetnici rođenja Vanje Sutlića, njezina je energija i radost ponovnog okupljanja oko mišljenja koje je na presudan način oblikovalo naše filozofijske horizonte bila uvjetom mogućnosti, da to kažem kantovski, strastvenih i burnih rasprava ta dva dana u prostorima Hrvatskog društva pisaca i Hrvatskog PEN-centra u Vili Arko na gornjem gradu. U zborniku (*Žarko Paić, prir., Izgledi povijesnog mišljenja*, HDP-Antibarbarus, Zagreb 2005) uz mnoge zastupljene autore, poput slovenskoga filozofa Ivana Urbančiča, potom Branka Despota, Damira Barbarića i druge, njezin prilog naslovljen je “Dovršavanje epohe i povijesno mišljenje: Sutlić-Heidegger – bliskost i uzdržanost” (str. 101-111). U njemu izlaže blizinu i razlike Heideggerova

mišljenja iz razdoblja vodećega pojma *događaja* (*Ereignis*) te Sutlićeve analize povijesnoga mjesta Marxove misli. Važnost ove bitne razlike, koja usput, po mojem sudu, iziskuje da se najozbiljnije uzme u obzir doseg Sutlićeva mišljenja u suvremenosti i u nadolazeće doba, za Branku Brujić bila je u tome što se zadaća filozofije na ishodu epohe koju dovršava znanstveno-tehnički svijet stalnog samonadmašivanja snaga i moći ne može ispuniti ako se filozofijski odvažno ne propitaju njegove epohalne granice. U tom je pogledu njezino bavljenje Heideggerom, od ranog do kasnoga mišljenja, pridonijelo da na kritički način osvjetli pojam *ethosa* i onog političkoga u Schelerovim obrisima izgradnje filozofijske antropologije.

Radost filozofiranja, oštrina kazivanja o vodećim problemima našeg vremena, moć predavačke usmjerenosti u želji da se studentima otvori horizont mišljenja kao događaja u kojem se pojavljuje mogućnost smisla bitka u njegovoj otvorenosti, sve je to krasilo osobnost Branke Brujić do posljednjega daha. Zadnji sam je put sreo u predvorju kazališta Gavella, pola sata prije početka predstave *Priča iz Bečke šume* Ödöna von Horvátha u prosincu 2016. godine. Ne, nismo razgovarali ni o životnim zgodama, nelagodama i iskustvu iz svakodnevnice, ali niti o kazalištu. Pola sata smo raspravljali o Heideggeru i njegovim kasnim spisima i predavanjima, o njegovu odnosu spram umjetnosti nakon Cézannea i Kleea. I vjerojatno bismo nastavili i dalje da nas nisu upozorili da predstava upravo počinje. Bila je i zauvijek će ostati u pamćenju kao živi duh filozofiranja u nastojanju da se ovaj svijet promisli i kad je sve zapalo u ništavilo brzine i zastarijevanja “novoga” i kad su “mračna vremena” ovladala životom u njegovoj nadomjestivosti te nam ne preostaje drugo osim onog prvog i posljednjeg nagovora na filozofiju s kojim i smrt nakon dugovjeke misaone i životne avanture postaje istinskim filozofijskim pitanjem. Čuvati sjećanje na plemenitu osobu kakva je bila Branka Brujić i njezin filozofijski *credo* predstavlja zalag i obvezu za ovo i nadolazeće vrijeme.

ŽARKO PAIĆ

Tekstilno-tehnološki fakultet

Sveučilište u Zagrebu

Prilaz baruna Filipovića 28a, 10000 Zagreb

zarko.paic@ttf.unizg.hr